

Les senyes marineres de la costa: navegació a la vista de les costes del Garraf

JOSEP ANTONI HERRERA i SANCHO

Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i Institut d'Estudis Penedesencs (IEP)

Resum

Petit treball de camp i d'urgència que recull per escrit, i per primera vegada, la tradició oral marinera a l'ús durant molts segles a les costes del Garraf (costa sud de Barcelona, Catalunya) per designar els topònims, o bé geogràfics, o bé arquitectònics i d'altres, amb els quals els pescadors s'han orientat durant segles per «navegar a la vista» de la costa, però també per trobar les enfilacions del lloc exacte on calar les arts de pesca en els caladors històrics. Un primer avanç per recollir i fixar per escrit aquesta tradició oral marinera a punt de perdre's per sempre, abandonada fa unes dècades amb la incorporació de la navegació electrònica de posicionament per satèl·lits a totes les barques. Posteriors treballs d'especialistes en la matèria hauran de depurar i sistematitzar acadèmicament tots els topònims aquí recollits. Són les últimes baules d'aquesta llarguíssima cadena de transmissió oral, fins ara ininterrompuda durant segles i segles, entre generacions i generacions de pescadors i d'altres navegants costaners.

Paraules clau

Senyes marineres, toponímia marinera, navegació a la vista, costes del Garraf.

Resumen

Las señales marineras de la costa: navegación a la vista de las costas del Garraf

Pequeño trabajo de campo y de urgencia que recoge por escrito, y por primera vez, la tradición oral marinera al uso durante muchos siglos en la costa del Garraf (costa sur de Barcelona, Cataluña) para designar los topónimos, bien geográficos, bien arquitectónicos y otros, con los que los pescadores se han orientado durante siglos por «navegar a la vista» de la costa, pero también para encontrar las enfilaciones del lugar exacto donde calar las artes de pesca en los caladeros históricos. Un primer avance para recoger y fijar por escrito esta tradición oral marinera a punto de perderse para siempre, abandonada hace unas décadas con la incorporación de la navegación electrónica para posicionamiento por satélites a todas las barcas. Posteriores trabajos de especialistas en la materia deberán depurar y sistematizar académicamente todos los topónimos aquí recogidos. Son los últimos eslabones de esta larguísima cadena de transmisión oral, hasta ahora ininterrompida durante siglos y siglos, entre generaciones y generaciones de pescadores y otros navegantes costeros.

Palabras clave

Señales marineras, toponímia marinera, navegación a la vista, costa del Garraf

Abstract

Maritime signals on the coast: navigation along the Garraf coast

This small but urgent field study documents in writing, for the first time, the oral maritime tradition commonly used throughout many centuries along the Garraf coast (southern coast of Barcelona, Catalonia) to refer to places, either geographic, architectural or others, which were employed by fishermen to help determine their location using navigation in view of the coastline, but also to find pilots to locate the exact positions of centuries-old fishing grounds where they could cast their nets. This work represents a preliminary study that records and establishes in writing this oral maritime tradition on the verge of disappearing; about two decades ago, with the advent of electronic navigation using satellite positioning systems now found on all vessels, this form of navigation ceased to be used. Further work carried out by experts in the field will need to purge and academically systematise all the toponyms recorded in this study. These are final links in this long chain of oral transmission, which has been unbroken for centuries, passed down from generation to generation of fishermen and other coastal navigators.

Key words

Maritime signals, maritime toponyms, sight navigation, Garraf coastline

Figura 1. «Els Gegants». Els Colls del litoral Vilanova-Ribes. Al fons dreta, el 1r túnel i masia dels Colls o Casa del Mar i a l'esquerra, Vilanova i la Geltrú

Autor de la fotografia i del text: Dr. J. A. Herrera i Sancho.

Figura 2. Sector de Miralpeix del litoral de Sitges a l'espai Els Colls i Miralpeix entre Vilanova, Ribes i Sitges

Autor de la fotografia i del text: Dr. J. A. Herrera i Sancho.

Introducció i metodologia

El paisatge és la identitat d'un país i la seva millor carta de presentació respecte d'un territori. És viu, en constant transformació i, en les nostres contrades, totalment lligat a l'evolució de la societat humana. Hauríem de parlar de paisatge socioecològic, doncs forma part de l'imaginari cultural, i fora bo obrir bé el focus per efectuar-ne una bona aproximació holística. El paisatge té dimensions ètiques, estètiques, emocionals i sentimentals derivades de la pròpia intervenció humana i, sobretot, caldria aplicar sobre ell criteris de sostenibilitat ambiental. Aquest petit treball de camp i d'urgència, un primer avanç més aviat, recull per escrit, i per primera vegada, la tradició oral marinera de molts segles a les costes del Garraf per designar els topònims geogràfics (accidents del relleu molt notables i visibles a certa distància de la costa), arquitectònics (masos, campanars d'esglésies, fars (farolles), xemeneies...) i d'altres, amb els quals els pescadors s'han orientat durant segles per navegar i trobar les enfilacions (triangulacions topogràfiques entre dos o tres punts o més) per calar les xarxes o les altres arts de pesca en els caladors coneguts. No es tracta doncs de cap treball sistemàtic ni acadèmic, d'acord amb la normativa de l'ús de la toponímia, sinó més aviat un primer avanç per recollir i fixar per escrit aquesta tradició oral marinera a punt de perdre's per sempre. Posteriors treballs d'especialistes en la matèria hauran de depurar i sistematitzar acadèmicament tots els topònims aquí recollits, ara en un primer treball d'urgència, per la molt avançada edat dels antics pescadors vilanovins participants.

Potser el més urgent, però no el més important, és un canvi d'ús que sembla irreversible per part dels navegants. Les noves generacions de mariners d'avui fan servir gairebé exclusivament la navegació electrònica i de posicionament per satèl·lits. Les senyes marineres, tradició mil·lenària de navegació costanera i de posicionament de caladors fins avui, simplement han caigut en desús. Ja no es fan servir. Sembla doncs prioritari que aquesta cultura d'ús mariner quedi fixada i recollida en documents i que no es perdi definitivament en el record dels més vells.

«La mar de Vilanova» és el sinònim dels pescadors per a la topografia del fons submarí, el relleu i la varietat d'hàbitats d'aquests fons que es poden trobar des d'arran de costa (on trenquen les onades en sorra o en roca) i recurrent perpendicularment la plataforma continental guanyant fondària progressivament, fins a arribar a la fi d'aquesta, el talús continental, penya-segat, o quasi, de forta caiguda que connecta amb la plana abissal. Doncs bé, no és el mateix «la mar de Vinaròs» (poc fonda, de pendent suau, de sorra i monòtona fins a moltes milles mar endins) que la complicada, amb barrancs submarins, clots, penyals submarins,... i variadíssima «mar de Vilanova». Pels locals, no es podia ser un bon pescador vilanoví si no s'havia nascut a la vila. Els pescadors novells joves i nouvinguts d'altres costes properes, malgrat tenir sovint 18 anys, no ho van tenir fàcil. Els locals havien acompanyat el pare i l'avi a la barca des de ben xicotets i havien fet una immersió toponímica costanera obligada des que tenien ús de raó. Els hi anava el jornal (tro-

bar els caladors) i la vida (tornar a casa sans i estalvis quan la mar s'embravia i dificultava la visió de la costa). «La mar de Vilanova» necessitava imperiosament, almenys fins ara, d'un coneixement de detall, molt fi, de les senyes marineres de costa.

Els topònims de les senyes marineres de la costa no coincideixin sovint (canvien el nom del topònim i de vegades també la pronúncia) amb els que es coneixen i fixen els mapes de terra endins. Les senyes marineres destaquen sobretot atributs físics que contrasten el senyal entre la resta de l'entorn que el pot enterbolir. De vegades, altres confraries properes o bé certs pescadors, poden arribar a reba-tejar per tercera o quarta vegada una senya (la recorden millor així, li destaquen un altre atribut físic diferent, o altres consideracions diverses). És important doncs, conservar almenys els que per consens o majoria semblen respectar-se arreu, en-cara que, si es coneixen, es poden afegir els altres «malnoms».

Les dimensions horitzontals s'amplien considerablement (línia de costa) pels costats, conforme ens allunyem progressivament de la costa mar endins. En canvi però, les dimensions verticals (aquelles que contenen la majoria de les senyes ma-rineres de costa) disminueixen amb molta més rapidesa conforme naveguem mar endins. Només els cims més alts (i alguns de terra ben endins) es poden encara reconèixer a molta distància, la resta han desaparegut desdibuixats, o bé irrec-o-neixibles, engolits dins la llunyana i molt fina línia costanera grisosa. D'aquí que les senyes de les costes del Garraf només siguin importants a poca distància de la costa. Si ens allunyem molt més mar endins, encara que continuem enfrontats a les costes del Garraf, necessitem també les senyes de Calafell-Montmell-Tarragona d'una banda, i les de Montserrat-Barcelona, d'una altra. És una obligada conse-qüència trigonomètrica.

La mobilitat dels pescadors és d'importància cabdal. Certes arts de pesca es practiquen a poca distància de la costa (pescadors de canya, pescadors d'arts di-verses: nanses, palangres, tresmall, cargolaires, etc.) i les senyes de les costes del Garraf són més properes i útils. Però altres arts necessiten de més fondària i dis-tància, fins a arribar, per exemple, a les gambes a 12-14 milles nàutiques (al Gar-raf) i fondàries properes als 800-900 m o 479-539 brases marines (1 braça mari-na = 1,67 m); o la pesca d'arrossegament, a uns 1.000 m de profunditat o inclús més enllà amb el palangre de superfície per a tonyines i peix espasa amb profun-ditats properes als 3.000 m. És a dir, les arts de més distància respecte de la costa impliquen també sovint molta més mobilitat horitzontal, bé cap a Tarragona, bé cap a Barcelona. Aquesta perspectiva esbiaixada en favor del «gran angular» ho-rizontal cal tenir-la molt en compte, com ja s'apuntava en el punt anterior.

L'asimetria en visibilitat de la línia de la costa. Des del massís del Garraf cap a Tarragona la visibilitat és perfecta en condicions normals. En canvi, des del mateix massís cap a Barcelona la visibilitat, de forma habitual, és més dolenta. Els pesca-dors més veterans (80 anys o més) relaten que és degut a la contaminació atmos-fèrica de la gran conurbació barcelonina. Refereixen episodis molt més patents en

plena època industrial i fabril (vapors industrials, foneries...) de finals del segle XIX i de la primera meitat del segle XX (tradició oral dels seus avis i pares també pescadors) en què el fum negre, el sutge i altres cendres en suspensió atmosfèrica de centenars de xemeneies barcelonines quasi no els permetia, en certs dies, albirar cap senyal costanera d'aquell tram de costa. Avui, amb una atmosfera més transparent, encara es nota aquest efecte de contaminació atmosfèrica en forma de boirina de color marró, calitja grisa, o boirines seques, que dificulten l'observació dels punts de la costa barcelonina.

Un cas singular que convé destacar són les interferències de pols blanca en suspensió de les cimiteres. L'havia constituït durant molts anys el dens plomall d'emissions provinents de la xemeneia de la fàbrica de ciments de Montcada i Reixac que, en condicions de vent de llevant, se sumava al de la xemeneia de la fàbrica de ciments de Vallcarca (Garraf), produint un efecte sinèrgic amb un potent enterboliment de la visió de la costa des de mar endins.

Des de la dècada de 1960 i fins a l'actualitat, la costa i els primers quilòmetres terra endins, han desenvolupat un urbanisme desfermat que ha farcit de noves edificacions, algunes de gran volum o bé de grans naus o d'edificacions industrials en polígons, que han acabat per apantallar o inclús ocultar algunes de les senyes marineres més tradicionals, ja sigui perquè eren baixes o perquè destacaven poc sobre el perfil de la costa. Resten però els cims, les edificacions més enlairades o bé les masies encara no envoltades per edificacions properes. Aquest és un exemple prou notori de pèrdua irreversible d'un paisatge patrimonial ben antic.

Aquest primer recull, només intenta fer una primera aproximació a les senyes marineres en aplegar, almenys, les més conegudes o d'ús més comú a la zona del Garraf. En cap cas es pot considerar un estudi toponímic sistèmic sota els paràmetres tècnics i històrics de treball científic. Esperem noves aportacions i col·laboracions que ho puguin fer realitat en breu.

Finalment, sobre la minsa bibliografia cal dir que en tractar-se d'un primer recull de tradició oral, aquest ha constituït més del 95 % del contingut d'aquest treball.

Resultats

Senyes marineres orientades de garbí a llevant:

- **Montsià** (el massís del Montsià)
- **Els Pràctics**, la casa dels, la punta dels. Al moll de Tarragona, prop de l'antiga farola.
- **La Tossa** (mola de Colldejou), la baixada de terra de la, el clot de terra de la, el coll de fora de la, el coll de terra de la, la mamelleta de llevant de la, la tren-

cada de terra de la, el muntant de la Tossa per la banda de terra (MUNTANYA, 1991).

- **La Trencada**, a cada banda de les muntanyes dels Pujols: la Trencada de Terra (coll de la Teixeta), la Trencada de Fora (coll d'Alforja).
- **El Turonet de la Trencada**. Dalt del mas d'en Pedro.
- **La Regana**. És el coll de l'Illa, de pujada cap a la serra del Bou. Dues muntanyes: rodona i punxeguda. El coll de llevant de la, la mamella de la, el mamelló de garbí de la, la punxeguda de la, el tall de garbí de la, el tall de la, el tall de les dues Reganes (MUNTANYA, 1991).
- **El Bec de Sípia** (carena a llevant de la mola de Colldejou. Recorda la ploma calcària d'una sípia). L'escut del, dos turonets que formen el.
- **El Montmell** (serra de la Serralada Prelitoral Catalana). El Més Alt (cim de 861 m). L'Escua (acabament pel llevant). El Geperut (entre el Més Alt i l'Escua). El puig de la Dent (talaia del Montmell) o l'Home del Montmell (recorda un ninot de neu). La iglésia de la Dent o de St. Llorenç (castell). El caixal del, el coll de terra de, la cua de, la dent de, la dent de garbí de, la iglésia de la dent de, l'escua de, el geperut de, el mamelló de, el mamelló que hi ha de llevant de l'escua de, el mamelló rodó que hi ha fora de, la masia que hi ha de garbí de la dent de, la moleta que hi ha de garbí de, la mossa que fa la muntanya de fora de, el tall de, el tall de la banda de terra de, el tall que fa a la cua de, el tall que fa entre el Geperut i el, el turó d'entremig del més alt i la cua de, el turó de garbí del més alt de, el turó de terra de, el turonet de garbí del més alt de, el turonet de terra de, el turonet que hi ha de fora el més alt de, el turonet que hi ha entre el més alt i la cua de (MUNTANYA, 1991).
- **L'Esquena del Molà** (serra del Montmell, acabada la dent i seguint cap al Més Alt, una pujada que rep aquest nom).
- **La Mora** (Tamarit de Mar, al Tarragonès). La platja de, la punta de, la torre de o el pilar de.
- **Tamarit**. És el poble de Tamarit de Mar. Altres senyes: el castell de Tamarit, dalt d'una prominència a la desembocadura del riu Gaià, la torre de Tamarit i les campanes de Tamarit (una església).
- **El Joan** (= Macamet). Antiga caseta del guardabarreres del tren, prop de Roda de Berà, que ja no existeix.
- **La torre de Sant Joan**. A Vilanova i la Geltrú, entre el nucli de la població i Sant Gervasi.
- **La Galera**. Al roquer de Torredembarra, la punta que s'endinsa més a mar. La punta de la, el roquer de la, el pi de la, el regalat de, el telégrafo de (és un mas).
- **Berà** o les Cases de Berà (terme de Roda de Berà). Altres punts: l'ermita de (Mare de Déu de Berà), el campanar de l'ermita de, el mas de (al costat de l'ermita, avui desaparegut), el mas just de llevant de (ídem), el peu de o la punta

de (a la part baixa del turó), l'arc de o el portal de (arc de triomf romà sobre l'antiga Via Augusta). (MUNTANYA, 1991).

- **La punta Palomera.**
- **Tarragona.** És el punt més alt de la ciutat, el campanar de Tarragona, el de la Seu.
- **El cap de Salou.**
- **Altafulla.** El *crusero* d'Altafulla (cimbori de l'església d'Altafulla), el campanar de, el fortí de (roquer vora mar), St. Antoni de (ermita), les cases de baix de, les cases del cap de llevant de, les cases de llevant de, les cases de llevant de baix de, la punta del roquer de. (MUNTANYA, 1991).
- **La Torre.** Se'n diu del poble de Torredembarra. Altres denominacions: les botigues de la, el campanar de, les cases més a garbí de la platja de, el col·legi de, el *crusero* de la iglésia de, l'estació de, la iglésia de, el fortí de, la punta del roquer de. (MUNTANYA, 1991)
- **Montornès.**
- **Creixell** (Creixell de Mar, del Tarragonès). Les botigues de (botigues per als pescadors), la casa de llevant de les botigues de, la casilla de carrabiners de (= la caseta de Creixell, a la banda de llevant de la platja), el campanar de (de Creixell de Dalt) o la primera casa de baix de Creixell o el segon xalet de garbí de Creixell. (MUNTANYA, 1991)
- **Sant Salvador.** En fan ús pescadors sitgetans i vilanovins referint-se a una masia que hi ha terra endins a l'oest del baixador del ferrocarril de Castelldefels. En canvi, pels pescadors vendrellencs, són altres indrets del seu terme: les botigues de St. Salvador (cases de la platja), la casilla dels carrabiners de St. Salvador o casilla del Francàs, la pallissa de llevant de St. Salvador, tots vora la seva platja. (MUNTANYA, 1991)
- **Calafell.** A Calafell de Dalt: el campanar de, el castell de, la rectoria de. Al mig: la casa dels fusters de. A Calafell de Baix: el sanatori de, la casilla dels carrabiners de. A les rodalies: el Més Alt de Calafell (= el Més Alt de Montmell), el mamelló que hi ha a llevant de Calafell. (MUNTANYA, 1991)
- **Mas Gibert.** Al Vendrell, prop del ferrocarril en un bocí de platja. Aquest mas té una torre: el Telégrafo de mas Gibert.
- **El Francàs.** Edificacions entre Berà i Coma-ruga: la casa del (mas dalt de la via) i la casilla del (caseta de carrabiners, al dret de la masia). Quan els pescadors enfilaven les dues alhora en deien: casa per casa o casilla per casilla. (MUNTANYA, 1991)
- **Les Guineus.** Masia Mas Guineus de Roda de Berà, prop del Francàs, dalt de la carretera de Barcelona.
- **Albinyana.** La Pasterassa (Albinyana).
- **Sant Antoni** (d'Altafulla). Ermita dalt d'un turó de 89 m.
- **Sant Antoni d'Albinyana.** Serra del Quadrell, a 407 m al terme d'Albinyana (ermita de St. Antoni de Pàdua).

- **La casa de les monges.** A Tarragona ciutat, són les cases de la rambla tarra-
gonina vistes des del mar.
- **Montagut.** Puig més o menys agut i simètric de 962 m de la Serralada Pre-
litoral Catalana que domina el Gaià. Des de mar sobresurt per la part de gar-
bí de la serra del Montmell.
- **El campanar del Vendrell,** a l'església del Vendrell (un xic enfonsat des
de mar).
- **Sant Vicent.** Des del mar el poble de Sant Vicenç de Calders recorda un am-
fiteatre. Altres indrets: l'estació de, les cases de l'estació de. I més lluny: el
Telégrafo de St. Vicenç (és el Telégrafo de mas Gibert). (MUNTANYA, 1991)
- **Santa Oliva,** visible des de mar al nord del Vendrell.
- **La Bona Vista.** Masia on vivien els frares del sanatori de Sant Joan de Déu
de Calafell. Era al terme del Vendrell, al recte del sanatori.
- **El Sanatori.** Sanatori de Sant Joan de Déu de Calafell.
- **El Mas de Pujol** (= Mas d'en Xavos, = el Pujol). Darrere Berà, deshabitat.
- **La Comafarella** (= la Covafarella, = la masia del Farell). Masia situada a Se-
gur de Calafell.
- **El Turó.** Sobre el poble de Garraf, prop del Més Alt de les Costes, i al seu ponent.
- **El turó Gros.** A la costa baixa, a llevant del Pans. Els calafellencs en diuen el
turó de Fora. Té uns 170 m d'alçària.
- **El turó Negre.** A la serra que hi ha darrere Castelldefels, dues muntanyes
petites, una és el turó Negre i l'altra la Muntanyeta.
- **El Turonet.** Situat més en terra que el Turó i el Més Alt de les Costes.
- **El turó Xato.** Al costat dels Pans.
- **El turó dels Porcs.**
- **La Font.** Masia vora la carretera que va de Calafell al Vendrell, en un indret
anomenat els Colls. Una variant: la Masia de la Font.
- **La Trencada.** A banda i banda de les muntanyes dels Pujols: la Trencada de
Terra (és el coll de la Teixeta) i la Trencada de Fora (és el coll d'Alforja).
- **El Turonet de la Trencada.** Dalt del Mas d'en Pedro.
- **El turó d'entre Fons i Fons.** Darrere l'antiga tèrmica de Cubelles, de llevant
de les muntanyes dites els Pans.
- **Els Pans.** Muntanyes molt arrodonides situades darrere Calafell: el Pa de Fora
o Pa Gros o Pa de llevant, el Pa del Mig i el Pa de Terra o Pa Petit o Pa de garbí.
- **Els Bessons.** Dos turons molt semblants, situats sota el Més Alt del Montmell.
Es diuen: el Bessó de llevant i el Bessó de garbí.
- **El Mas de la Mel.** Masia situada entre la casilla dels carrabiners i Segur de
Calafell, prop del mar i a garbí del poble.
- **El campanar de Cunit.**
- **Cala Luisita.**
- **El Mas d'en Pedro.** En la divisòria del terme entre Cubelles i Cunit.

- **El Mas Blanc.** Dins del terme de Cubelles, destaca pel seu color blanc. És el Mas Guineus o la Masia Blanca, del metge Fuster.
- **El Mas Peirot.** Masia entre Cunit i Cubelles.
- **El Mas Xinxola.** A la banda de garbí de Cubelles, a prop del Mas Blanc, però en direcció a muntanya.
- **La Franeta.**
- **Gallifa** o Sant Pau de Gallifa. És l'ermita de Sant Pau, situada al nord de Cubelles.
- **La Teula.** Turó en forma de teula. Probablement és una muntanya cap a Pontons.
- **La Teula Borda.** Una altra muntanya semblant.
- **El campanar de Cubelles.**
- **El Mas de l'Esquerrer.** A ponent de Vilanova, molt a prop del mar i de la divisòria del terme amb Cubelles.
- **El racó de Santa Llúcia.** A la urbanització del mateix nom a ponent de la costa rocosa vilanovina.
- **Sant Gervasi.** A ponent de les platges vilanovines. Altres indrets: La torre de (avui enderrocada), la masia de, el fortí de, el xalet de.
- **El Talaió.** Al costat de ponent de la Talaia, de dimensions més petites.
- **La Talaia.** Des de mar una muntanya amb el cim aplanat (279 m). Altres denominacions: la masia de llevant de dalt la Talaia.
- **Les Mesquites.** Són dos masos situats molt a prop del peu de la Talaia de Vilanova i la Geltrú. També es coneix com a Casa de les Mesquites.
- **Els Pins o turó dels Pins.** A llevant de la Talaia. Dues localitzacions: uns arbres al costat de la Masia del Pedruell (Vilanova), o bé un pinaret situat en una muntanya entre Cubelles i Vilanova (actualment quasi desaparegut per incendis forestals). (MUNTANYA, 1991)
- **El Pi Gros.** Al nord de Vilanova i la Geltrú, prop de la Masia d'en Cabanyes (abans es veia des de mar, avui totalment ocult per grans edificacions).
- **El Pla.** Turó molt aplanat, entre el ponent del Rodó i el més allunyat turó dels Pins. Possiblement correspon al Coscó (392 m d'alçària).
- **El Rodó.** Relleu que sobresurt a garbí del Més Alt de Vilanova. Possiblement correspon al Romagosa (402 m d'alçària). Un altre indret colindant: el tall de llevant del Rodó.
- **El Pedruell.** Masia al NE de Vilanova i la Geltrú, des del mar es visualitza entre Sant Miquel (d'Olèrdola) i Sant Gervasi (Vilanova). És la Masia del Pedruell de Vilanova.
- **El Més Alt o el Més Alt de Vilanova.** És el puig de l'Àliga (468 m d'alçària) de Canyelles.
- **Les Tisores.** Apèndix d'una vessant del Més Alt de Vilanova. Però també s'anomena així a un petit turó situat a ponent de la mola de Colldejou, i lla-

vors s'afegeix una altra senya: la Mosseta, que hi ha de garbí de les Tisores. (MUNTANYA, 1991)

- **El Tall del Rei.** Coll de muntanya entre el Més Alt de Vilanova i el turó de la Geltrú.
- **La Xarmada.** Petita dent muntanyosa a ponent del turó de la Geltrú.
- **El turó de la Geltrú** (435 m d'alçària). A llevant del Més Alt de Vilanova.
- **El Mià.** Masia al costat de la Masia de la Llebre. Se'n diu: «és més avall» (cap a mar) de Sant Miquel d'Olèrdola. Altres noms: la Casa del, les Cases del, la Masia del.
- **El Fum.** Petit turonet entre el turó de la Geltrú i Sant Miquel. Diuen d'antic que semblava que fumés, pels fums que sortien de les fàbriques que hi havia més enrere de la serralada muntanyosa.
- **Sant Miquel.** Són l'ermita i el castell de Sant Miquel d'Olèrdola.
- **El Campanar de Vilanova.**
- **La Masia de la Llebre.** Enclavada sota mateix de Sant Miquel d'Olèrdola. Pels calafellencs: les Masietes de la Llebre (la de Fora, la de Terra). Pels vilanovins: el Mià i la Llebre. També hi ha: la Llebre de Fora. (MUNTANYA, 1991).
- **La Passerassa.**
- **El Mas d'en Palau.** Entre Vilanova i Cubelles, cap a la urbanització anomenada Talaia Mediterrània.
- **Masia d'en Tapet.** A Vilanova i la Geltrú.
- **Les roques de Ribes Roges.** A la façana marítima i platges de Vilanova i la Geltrú.
- **L'Era** (pla rodó prop de les roques de Ribes Roges).
- **El campanar de la Geltrú.**
- **El campanar de Mar** (de l'església de Mar de Vilanova).
- **El puig Xic.** Muntanyeta més petita i a ponent del puig Gros, té forma ben rodona (321 m d'alçària). Altres punts del mateix: l'espatlla de terra de, el tall de fora de.
- **El puig Gros.** És el Mont Gros o puig de Montgròs o Puigmontgròs (388 m d'alçària) situat a la partió del terme entre Sant Pere de Ribes i Canyelles.
- **El puig Bord.** Muntanyeta més gran que el puig Xic, però més petita i ben enganxada a llevant del puig Gros.
- **La Blava Borda.** Muntanya que sobresurt entre el puig Bord (a ponent) i el Cogullot (a llevant).
- **La Masia o Casa de Girabals.** És el Mas Martí (antic propietari de Ginebres Giró de Vilanova i la Geltrú), situat sota el Montgròs de Sant Pere de Ribes
- **La Masia Nova.** Masia a la partió dels termes de Vilanova i la Geltrú i Sant Pere de Ribes, vora el mar, i dalt d'una timba de roques.
- **Les Catalunyes o Masia de les Catalunyes.** Al NE del terme de Vilanova i a sota del Montgròs.

- **La Cogulla o Les Cogulles.** A Vilanova i Sitges. Són dues petites muntanyes amb forma de campana i situades a llevant del Puigmontgròs de Canyelles. Es distingeixen: la Cogulla de Garbí, la de Llevant, la de terra i el tall de llevant de les Cogulles. (MUNTANYA, 1991)
- **El Cogullot.** És a la banda de ponent de les Cogulles, però més petit.
- **La Farola de Vilanova i la Geltrú.**
- **Sant Cristòfol.** Ermita dalt d'un turó de llevant de la Farola de Vilanova, a l'inici dels Colls i de la finca de Solicrup.
- **El Cofre.** Petita caleta o entrada on s'acumula moltíssima grava i còdols. Se situa entre el bufador de la Punta Llarga (Els Colls) i el bufador de la Punta de Sant Gervasi.
- **L'Aiguadolç.**
- **La Gavina.**
- **La Tallada.**
- **La Mallorquina.**
- **La Primera Roca.**
- **El Morro de Gos.** A Vilanova i la Geltrú, és el Morro de la Barona.
- **El viver d'en Nagu** (antic viver de peixos fet amb rajoles, una mica al nord de l'antic molí de mar de Vilanova i la Geltrú).
- **La punta Mabrerà.** A llevant de la costa vilanovina. Entre Els Colls (Vilanova-Ribes) i Miralpeix (Sitges).
- **La punta de l'Escorreguixes** (pedra llisa, lliscant).
- **El Fogó del Pillo** (tres roques situades equidistants com el tres peus d'un fongonet per cuinar).
- **La Masia de la Sal o la Sal o Xalet de la Sal.** A llevant de la costa de Vilanova, sota la Masia Nova, a la part de garbí.
- **La punta Llarga.**
- **La cala del Barco.**
- **La punta de l'Ombra.**
- **Les Roques Altes.**
- **El Racó** (entre les Roques Altes).
- **La cala de l'Avió.**
- **La punta Grossa.**
- **Els Gegants.**
- **La punta de la Desenrocada.**
- **La punta de les Coves** (conté les 7 coves de Sitges).
- **La Masia de la Clota.** A Sitges, una masia situada al costat de l'hotel Terramar.
- **Cal Mort de Fam** (antiga masieta de Can Pere Pau, avui desapareguda, situada molt a prop de l'antiga discoteca l'Atlàntida, a les Coves de Sitges).
- **Les Antines** (de Sitges).

- **El Vinyet** o el **Campanar del Vinyet**. De l'ermita dedicada a la Mare de Déu, a ponent de Sitges. Altres noms: l'ermita del. Terra endins un turó, el turonet del Vinyet, que surt pel costat de les Cogulles. (MUNTANYA, 1991)
- **La Riera**. És la desembocadura de la riera de Begues, aquí dita de Ribes, a Sitges.
- **Els Campanars de Ribes** o el **Casino de Ribes**. Doble campanar bessó de l'església de St. Pere de Ribes, també coneguts com: els Collons de Llorençó. Es diferencien ambdós: el Casino de Fora i el Casino de Terra. (MUNTANYA, 1991)
- **Montserrat** (primer relleu a ponent del massís de Montserrat).
- **Sant Jeroni** (segon relleu amb un fort tallat del massís de Montserrat).
- **El Cavall Bernat** (tercer relleu, de menys alçària, del massís de Montserrat).
- **Santa Magdalena** (quart relleu i últim, a llevant, del massís de Montserrat).
- **La Blava**. A la banda de terra de Serola (Collserola) hi ha tres elevacions petites, que recorden molt l'Enclusa. Si el conjunt resta entremig del turó Negre i la Muntanyeta, sense tocar cap d'aquests, es diu la Blava Enxancada. Sembla que hi hagi dues xanques que l'envoltin. Es tracta del massís del Montseny. Tot el conjunt el formen: el radar de, el primer de, el segon de, el turó de, el turó del mig de. (MUNTANYA, 1991)
- **El Geperut**. Turó que recorda un gep, a la banda de terra de Montjuïc.
- **El turó dels Panegals**. Turó punxegut, que es troba a llevant de les Cogulles.
- **Masia Santa Margarida o de Santa Bàrbara**. Més baixa entre el turó del Panegals (a ponent) i La Sella (a llevant).
- **La Sella**. Relleu muntanyós, a la banda meridional de la serra de Collserola (Barcelona). Des del mar es visualitza entre Castelldefels i Gavà. Damunt seu, l'ermita de Sant Pere Màrtir. L'inici i el final del relleu es diuen: el Cul de la, i el Morro de la. Altres llocs propers: un tallet al costat de la, un turonet que es fa a la. (MUNTANYA, 1991)
- **Hotel Calípolis**. En sobresurt l'edifici a la façana marítima de ponent de Sitges.
- **Els Molins**. Són dos, situats a la banda de llevant del poble de Sitges: el Molí de Fora i el Molí de Terra.
- **El Repicó**. Pels vilanovins és una muntanya propera a mar, cap a Campdàsens. Pels sitgetans és el turó de Sant Isidre.
- **El turó de l'Amigó**. Pels vilanovins és la punta Ferrosa, a Vallcarca del Garraf. Pels sitgetans és el puig de la Mola.
- **El campanar de Sitges**.
- **El turó de Sant Isidre**. A ponent de l'ermita de la Santíssima Trinitat de Sitges.
- **El Primer Turó, el Segon Turó i el Tercer Turó**, ordenats de ponent a llevant i en ordre decreixent d'alçària, situats entre el turó de Sant Isidre i La Trinitat, vistos des del litoral de la població de Sitges.

- **La punta de la Ferrosa o La Ferrosa.** A l'oest de Vallcarca. A la vora s'hi troba el tall de la Ferrosa.
- **La Trinitat.** Ermita costanera entre Sitges i a tocar de Vallcarca (175 m d'alçària). Altres noms: el Blancorall del puig de la, la Casa de la.
- **Els Bessons** (de Sitges).
- **La torre Espatllada.** Senya antiga procedent dels pescadors sitgetans. Altres noms: els Pins de la.
- **Els turons dels Carros.**
- **Els turons de la Caroba.**
- **El turó dels Clots.**
- **El Forat.** Forat de grans dimensions que hi ha al túnel del tren, a les costes del Garraf.
- **La Pedrera.** Blancall vist des de mar endins d'una pedrera de Garraf.
- **Els Panxuts o el Panxut.** Darrera de l'ermita de la Santíssima Trinitat sobresurten tres turons que reben els noms del Panxut de Llevant, el del Mig i el de Garbí. Un d'ells, per la seva situació, també s'anomena el Darrer Panxut. (MUNTANYA, 1991)
- **El Més Alt de les Costes** (cim del Rascler, a la serra de la Morella al massís del Garraf).
- **El campanar del Garraf.**
- **Ca l'Inglada.** Casa vella d'un antic venedor de pa del poblet de Garraf.
- **El Peu de l'Areny.** Muntanya visible prop del túnel del ferrocarril, quan surts del Garraf.
- **La Ginesta.**
- **El pas Trencat.**
- **El Buscall del Lleó** (Penya-segats on nien rapinyaires nocturnes al Fondo de Vallbona, prop de l'inici de les Botigues de Sitges).
- **El Forn de la Calç.**
- **El Terra Roig.** Pels calafellencs al darrere de l'antiga tèrmica del Foix a Cubelles. Pels vilanovins i sitgetans a una pedrera de Castelldefels.
- **Sant Salvador.** Ermita, prop de Torrebarona.
- **L'Eramprunyà.** Castell del mateix cingle a 438 m d'alçària, del terme de Gavà. Si s'enfila en línia recta amb el de Castelldefels, origina la senya: Castell per Castell.
- **El turó Negre.** A la carena muntanyosa darrere Castelldefels sobresurten dues muntanyes petites, una és el turó Negre i l'altra la Muntanyeta.
- **El Paller o els Pallers.** Seqüència de turons dalt de Gavà: el Primer Paller, el Paller de Fora, el de Llevant, el Paller de Terra dels Petits, el Palleret, un turonet que es forma a l'ala de llevant del Palleret, el Palleret de Terra, la Baixada dels Pallers. (MUNTANYA, 1991)
- **La Coscolla.** Muntanya en forma de pit femení davant de Castelldefels.
- **Sant Llorenç.** Muntanya del massís de Sant Llorenç del Munt.

- **Can Mates.** Dues versions: casa blanca, sota el castell de Castelldefels, o bé per d'altres és a Garraf.
- **Els Castells de Castelldefels** (Castell 1 i Castell 2, i l'enfilació «castell per castell»)
- **Montbaix** o la casa de Montbaix o el castell de Montbaix o el turonet que es forma a l'Espatlla de garbí de Montbaix. Dues versions: pels sitgetans és el turó de l'ermita de Sant Pere Màrtir de Castelldefels. Per a la resta, és el turó de Sant Pere Màrtir de Collserola (Barcelona). (MUNTANYA, 1991)
- **Can Ferreret.**
- **El Quatre Termes.** Muntanya cap a Molins de Rei.
- **Montjuïc.** A Barcelona.
- **La Muntra.** Muntanya prop de Cervelló.
- **La Casa Roja.**
- **El Morro de la Cova.**
- **Sató i Satonet.** Dues muntanyes, una més alta que l'altra i que s'observen a la part de fora de Collserola. Una és l'Observatori Astronòmic de Fabra i Puig al nord de la ciutat de Barcelona.
- **Serola.** És la muntanya del Tibidabo (512 m), a la serra de Collserola de Barcelona. Altres: el turó de fora de, els Tres Turons de.
- **Seroleta.** Turonet més petit vora l'anterior.
- **La punta Grossa.**
- **Garbaró.** Petita muntanyeta del sector de Barcelona que s'assimila al con del fons dels porrons de vi fets artesanalment.

Col·laboradors imprescindibles i agraïments

En primer lloc a dos veterans companys de la mar i molt reconeguts pescadors vilanovins de la Confraria de Pescadors de Vilanova i la Geltrú, a en Josep Ayza Rosales (premi Roig Toqués 2016 i fundador de l'Associació del Museu del Mar) i Pau Pons Inglada (premi Roig Toqués 2018, antic patró major de la Confraria de Pescadors de Vilanova i la Geltrú i autor del primer mapa del fons de pesca de la mar de Vilanova). Per pròpia indicació d'en Josep Ayza, ha estat però amb Pau Pons la col·laboració molt més extensa i intensa, amb molts dies de treball a casa seva, i amb una taula sempre plena de mapes, cartes marines, apunts manuscrits, i molta, molta memòria de tota una vida de pescador vilanoví. La primera vegada que travo amistat amb ells s'inicia a la dècada de finals dels setanta, i sobretot la dels vuitanta i principis dels noranta del passat segle xx. Ens unia professionalment una passió en comú: la mar. Ells com a veterans pescadors i patrons vilanovins i jo com a patró d'embarcacions de Salvament Marítim de la Creu Roja del Mar de la Cruz Roja Española a Catalunya. El meu més sincer agraïment al seu treball i a la seva inestimable col·laboració ja que, sense ells dos, aquest pri-

mer treball no hagués estat possible. També a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, a l'Institut d'Estudis Penedesencs (IEP), al Consell Comarcal del Garraf, a l'Arxiu Comarcal del Garraf, a la Confraria de Pescadors de Vilanova i la Geltrú, al Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú i al Centre d'Estudis del Mar (CEM) de Sitges, i a la Biblioteca Santiago Rusiñol de Sitges que sense el seu fons documental i bibliogràfic, i publicacions pròpies, hagués estat molt difícil seguir endavant.

Bibliografia

- MUNTANYA, Maria Teresa (1991): *Els noms de llocs sotaiguats de la mar sitgetana a la rapitenca*. Volums I-II-III. Tarragona: Diputació de Tarragona. 606 p.
- Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú (1997): *La nostra mar*, núm. 16. Mapa desplegable de fotografies a color inserit entre les pàgines centrals núm. 30 i 31. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, Confraria de Pescadors de Vilanova i la Geltrú i el Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú. 62 p.
- Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú (1998): *La nostra mar*, núm. 17. Mapa desplegable de fotografies en blanc i en negre inserit entre les pàgines centrals núm. 40 i 41. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, Confraria de Pescadors de Vilanova i la Geltrú i el Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú. 79 p.
- Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú (2004): *La nostra mar*, núm. 23. Mapa desplegable de fotografies en color inserit entre les pàgines centrals núm. 55 i 58. Vilanova i la Geltrú: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, Ports de la Generalitat de Catalunya, Confraria de Pescadors de Vilanova i la Geltrú i el Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú. 108 p.